

Leesstappen of –strategieën (vereenvoudigd model)

STAP 1 Oriënterend lezen (voorspellend 'lezen')	Tekstvorm
Lay-out of opmaak bekijken: Titel Koppen Tussenkoppen Vetgedrukte delen (bv. redactionele inleiding) Cursief gedrukte delen Illustraties (plus bijschriften) Bronvermelding (>> Kan tevens duiden op 'publiek' en/of visie van blad c.q. schrijver)	Tekstvorm bepalen; Tekstonderwerp voorspellen; Tekstpubliek bepalen.
STAP 2: Globaal lezen (vluchtig lezen; 'skimmen')	Tekstsoort & Hoofdzaken
Eerste en laatste alinea lezen. Eerste (twee) en/of laatste zin van elke alinea lezen. (kernzinnen !) <u>Let op:</u> Je kunt ook snel de kernwoorden binnen de alinea's zoeken. Het bouwplan of de gecombineerde bouwplannen bepalen. (Bouwplan= tekststructuur) Beschrijvende tekst Probleemstructuur Vergelijkingsstructuur Maatregelstructuur	Tekstsoort en dus tekstdoel bepalen (info/overtuigend/ activerend) De hoofdzaken en hoofdgedachte selecteren. Gedachtelijn volgen plus eventueel de belangrijkste argumenten. (Tevens: alineaverdeling en functie tekstgedeelten.)
STAP 3: Intensief lezen (zoekend lezen; 'scannen')	Bijzaken
Tekstverbanden opsporen (Hulpmiddelen: signaalwoorden ofwel verbindingswoorden; verwijswoorden). Betekenissen of de strekking van woorden en/of zinnen opzoeken of afleiden. Onderscheiden van feiten en meningen in stellingen/beweringen/uitspraken.	Argumentatie binnen alinea's doorzien (= toelichting/verklaring etc. van kernzinnen). De inhoud en samenhang van de tekst doorgronden. Nagaan hoe informatief, overtuigend, of aansprekend de tekst is.
STAP 4: Kritisch lezen (beoordelend lezen)	'Tussen de regels'
De teksttoon begrijpen. De informatiewaarde bepalen. De geloofwaardigheid van beweringen/argumenten/conclusies bepalen.	Sprake van ironie/sarcasme? Nieuwe kennis/inzichten? Feiten relevant? Beweringen: objectief? Relevant? Argumenten: Zakelijk? Moreel? Emotioneel? Drogredenen? Conclusies: Volgend uit bouwplan?
Samenvatten: Kernzinnen/Hoofdzaken verbinden en uitschrijven. (BOUWPLAN !!) Samenvatten: Zoek kernwoorden. Geef samenvatting schematisch weer. (BOUWPLAN !!)	

Soorten vragen bij leesstappen 1-3 (zeer beknopt)

STAP 1 Oriënterend lezen (voorspellend 'lezen')	Tekstvorm
vorm • Is deze tekst A) een bericht; B) een interview; C) een artikel; D) een advertentie? • Hoe kun je zien dat het hier om een bericht gaat? onderwerp van de tekst • Noem drie onderdelen waarop je let als je deze tekst oriënterend leest. • Omschrijf nu het waarschijnlijke onderwerp van de tekst. publiek • Voor wie is de tekst bestemd? A) Tieners; B) Volwassenen; C) Algemeen geïnteresseerden. • Waaruit leid je het vorig antwoord af? doel/soort • De tekst heeft twee titels. Welke geeft waarschijnlijk het juiste tekstdoel aan (informerende/overtuigende/aansprekende)?	Vormvragen Onderwerp- / verwachtingsvragen Doel- en publieksvragen
STAP 2: Globaal lezen (vluchtig lezen; 'skimmen')	Tekstsoort & Hoofdzaken
soort/doel bouwplan • Wat is het voornaamste doel van de tekst? • De tekst bestaat uit twee delen. Het tweede begint bij alinea ____. • Wat is de functie van alinea 1? (Aandachttrekker/Samenvatting) • Wat is de functie van alinea 4 ten opzichte van alinea 3? (uitwerking/voorbeeld/conclusie/gevolg etc.) • Noem 5 oorzaken voor de "afvalproblemen" (r.11) gezien alinea 6. • Op welke manier sluit de inhoud van alinea 10 aan bij alinea 9? Al. 10 Geeft een conclusie/opsomming/voorbeelden/nieuw aspect etc. • In alinea 5 is sprake van 'de eerste grote golf'. In welke alinea wordt een verklaring gegeven voor de tweede golf? • "Onafhankelijk onderzoek toont aan dat ..." (r.42; al.5) Citeer een zin uit alinea 7 waarin eenzelfde effect genoemd wordt. • Wat is de aanleiding voor het schrijven van beide teksten? • Welke van de maatregelen komen in beide teksten voor? • Welk kopje geeft het beste de inhoud van alinea 3 t/m 5 weer? • Wat is de kern/hoofdgedachte van alinea 4? (Max. 15 woorden) • De opbouw van alinea 2 is als volgt: A) Kernzin plus toelichting; B) Kernzin plus voorbeelden; C) Kernzin plus argumenten. • Met welke van onderstaande zinnen kan het beste de houding van de schrijver tegenover zijn onderwerp getypeerd worden? • Wat is de hoofdgedachte van de tekst?	Functievragen (alinea's; tekstgedeelten) Vergelijkingsvragen (alinea's; teksten) Hoofdgedachtevragen (alinea's) Hoofdgedachtevragen (tekst als geheel)
STAP 3: Intensief lezen (zoekend lezen; 'scannen')	Bijzaken
verbanden • In alinea 9 wordt verteld dat Cisco... Wat is de reden hiervoor? • Waarnaar verwijst "hen" (r.33)? • Wat voor apparaat is de Braun Oral-B Plak Control? • "Veel winnaars heeft Nederland nooit gehad." (r.19) Welke verklaring geeft de schrijver hiervoor? • "namelijk" (r.10) Wat volgt er na dit woord? Een A) conclusie; B) herhaling; C) verklaring; D) voorbeeld. • "...kan hen worden aangerekend." (r.4) Citeer een zingedeelte uit alinea 2 waaruit blijkt wie bedoeld worden met 'hen'. • Waarnaar verwijst "die" (r.74)? • Hoe staat Francien volgens alinea 7 tegenover het boerenleven? • "Het valt nogal mee met de agressie van..." (r.3) Deze zin is A) een feit; B) een mening. feit/mening • "...die met goed gekozen muziek naar een climax gaat." (r.15) betekenissen • Wat betekent 'gaat naar een climax'? • "...om effectief plaque te verwijderen," (r.74) Leg in eigen woorden uit wat 'plaque' volgens tekst 1 is.	Opzoekvragen (letterlijk) Afleidvragen (niet letterlijk) Betekenisvragen (van woord of zin)

STAP 4 komt later apart!

Oriënterend lezen

Vormvragen

Deze vragen komen op officiële examens tot nog toe weinig voor, omdat ze moeilijk controleerbaar zijn. Toch zijn ze bij oefenteksten of proefwerkteksten zeer zinnig. Ze dwingen je dan namelijk daadwerkelijk oriënterend te lezen. Aan allerlei *uiterlijke tekstkenmerken* (zie vorige pagina's) behoort je heel snel te kunnen zien of je te maken hebt met b.v. een bericht, een interview, een artikel of een advertentie. Daarmee samenhangend moet je ook doorhebben wat die tekst van je verlangt; een advertentie spoort je zo natuurlijk aan dat product te kopen of je te verzekeren bij die maatschappij. Bovendien kun je in een niet-gedwongen situatie voor jezelf bepalen of je verder nog geïnteresseerd bent in de tekst.

Onderwerp- en verwachtingsvragen

Dit soort vragen vind je steeds meer in examens. Het gaat ook hier om vragen naar aanleiding van direct zichtbare uiterlijke kenmerken van de tekst. Een eerste kenmerk is natuurlijk de titel.

Stel boven een tekst staat 'Blijf je hond de baas'. Er is een foto van mensen met honden bijgevoegd. Het onderschrift luidt: 'Op de cursus worden honden goed opgevoed'. Onderaan de tekst staat een telefoonnummer en/of e-mailadres van de club. In dit geval weet je meteen dat de tekst gaat over een africhtcursus voor honden. Je weet dan echter ook alvast dat het hoofddoel is je aan te sporen lid te worden van de club, ook al lijkt de tekst in eerste instantie informatief.

Bij een andere tekst luidt de titel: 'Antilliaanse jongeren struikelen vaak over taalbarrière'. Je kunt daaruit meteen concluderen dat het een *informatieve* tekst moet zijn met een *probleemstructuur*. Je verwacht namelijk op zijn minst oorzaken te gaan lezen. Je kan deze vraag aantreffen:

Afgaande op de titel is de tekst in hoofdzaak: A) een beschrijving van de noodzaak van bepaalde maatregelen; B) een beoordeling van positieve en negatieve aspecten omtrent een bepaalde groep; C) de beschrijving van een probleem. Is de titel iets als 'Jeugd heeft weinig gevoel voor verantwoordelijkheid' dan lees je aan de stelligheid ervan af dat dit een *overtuigende* tekst ofwel een *betoog* moet worden. Staat er echter klein boven 'Onderzoek onder 75.000 scholieren toont aan: ...' dan betekent dit dat de stelling een conclusie op grond van verzamelde feiten is en de tekst je dus *informeert* over het onderzoek.

Doel en publiek vragen

'Publiek' wil zeggen: voor wie de tekst bestemd is. Bij teksten die je in de oorspronkelijke vorm tegenkomt, zie je aan de uitbundigheid of de soberheid van de **opmaak** (=uiterlijk) voor wie de tekst eigenlijk is, b.v. jongeren of volwassenen. De eventuele **bronvermelding** is ook vaak voorspellend. Komt de tekst uit het blad *Pauze*, dan scheidt dat toch heel andere verwachtingen dan een tekst uit *de Volkskrant*. Kijk je iets verder, dan let je op de **schrijfstijl** en het **taalgebruik**. Uit de aanspreekvorm ('je', 'u' of neutraal), de woordkeus (formeel of populair; eenvoudig of complex), en de lengte van zinnen kun je het 'publiek' afleiden. Een schrijver zal kinderen anders informeren dan hart-specialisten. Vb.: Voor wie is de tekst bedoeld? A) jongeren; B) volwassenen; C) algemeen geïnteresseerden.

Bij het vorig onderdeel bleek dat je het **tekstdoel** (informerende/overtuigende/aansprekende) behalve aan de **opmaak** vaak al afleest aan de **titel**, of bijvoorbeeld de laatste alinea - zeker als daar adresgegevens vermeld staan. Helemaal zeker weet je het tekstdoel pas als je **globaal** gaat lezen. Vb.:

Wat is het voornaamste schrijfdoel bij de tekst "Duidelijke taal"? A) informeren over hedendaags taalgebruik; B) overhalen onduidelijke taal niet te accepteren; C) overtuigen van het nut van duidelijke taal.

Globaal lezen

Functievragen

Voorbeeld: Wat is de functie/het doel van de eerste alinea? A) Samenvatting vooraf; B) Pakkend verhaaltje. Functievragen hebben verder vooral te maken met de **opbouw** van de tekst, bijvoorbeeld **hoe alinea's** of tekstdelen op elkaar **aansluiten**. Een alinea kan een aanvulling of **toelichting** (met voorbeelden) zijn op de voorgaande, of een **verklaring** erbij vormen, of een **conclusie** bij genoemde argumenten. Functievragen leggen zodoende de **alineaverbanden** bloot, hetgeen betekent dat je hier extra goed moet letten op **signaalwoorden!** (Zie voorbeeldvragen hiernaast.)

Vergelijkingsvragen

Om het antwoord op een vergelijkingsvraag te vinden, moet je de ene keer binnen één tekst verschillende zinnen of alinea's vergelijken. De andere keer moet je verschillende teksten of delen uit verschillende teksten naast elkaar leggen. Een vergelijkingsvraag kan een *opzoekvraag* zijn, een *afleidvraag*, een *hoofdgedachtevraag* enzovoort. Je moet voor dit soort vragen een goed zicht hebben op de **grote lijn** van de tekst(en), dus goed **globaal** hebben gelezen! (Zie voorbeeldvragen hiernaast.)

Hoofdgedachtevragen

Hierbij moet je de **kern** van een **betoog** (=overtuigende tekst) of een deel daarvan, bv. een alinea, samenvatten. Soms betekent dat: samenvatten in de vorm van slechts een kopje. Je moet je zonder meer beperken tot de **hoofdzaken** en deze dus onderscheiden van bijzaken. Hoofdzaken vind je in een goed opgebouwde tekst in de **kernzinnen** en deze kernzinnen staan meestal aan het begin en/of het einde van een alinea. In praktijk is de vraag 'Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?' meestal een meerkeuzevraag. Het juiste antwoord moet dan de hoofdgedachte of de **hoofdlijn** van de **hele tekst in één of twee zinnen** weergeven. Dit betekent dat ook, of vooral, het **bouwplan** hierin tot uitdrukking moet komen. Gaat het vaak om een probleem met oorzaken, door te voeren maatregelen, of om een afweging van positieve en negatieve aspecten van een kwestie?

In feite is de hoofdgedachte van een tekst de **samenvatting van de samenvatting**.

Legenda	Functievragen	Signaalwoorden	Objectief
Oriënterend lezen	Vergelijkingsvragen	Tekstverbanden	Subjectief
Globaal lezen	Hoofdgedachtevragen	Bronvermelding	Info-waarde
Zoekend lezen	Opzoekvragen	Hoofdzaken	Zakelijk
Kritisch lezen	Afleidvragen	Bijzaken	Moreel
Vormvragen	Betekenisvragen	Verwijswoorden	Emotioneel
Onderwerp vragen	Opmaak	Alinea	Drogreden
Verwachtingsvragen	Bouwplan	Citeren	Betrouw-
Doel- en publiek vragen	Kernzinnen	Feiten en meningen	baarheid
	Kernwoorden	Standpunten en argumenten	

Nederlands

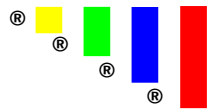
Routeplanner 5

www.routeplanner-nederlands.nl

Zakelijke teksten lezen II

Leesstrategieën & samenvatten
 Soorten tekstvragen
 Standpunten & argumenten

1t
 1-2h / 1v / 2t
 3h / 2-3v / 3-4 t
 3(h)v

Alles is tekst

Informatieverwerking: toelichting bij soorten vragen

1) Oriënterend lezen
Vormvragen Onderwerp vragen Doel- en publieksvragen
2) Globaal lezen
Functievragen Vergelijkingsvragen Hoofdgedachtevragen
3) Zoekend lezen
Opzoekvragen Afleidvragen Betekenisvragen
4) Kritisch lezen
Beschouwingsvragen Beoordelingsvragen

Vragen ter toetsing van de leesvaardigheid kun je in het algemeen verdelen in soorten. Bovenstaande schema's laten zien dat je tekstvragen kunt koppelen aan de **leesstappen** (of leesstrategieën). Deze leesstappen worden op een examen of toets echter zelden vermeld. Bekijk het schema hiernaast en de onderverdelingen van de soorten tekstvragen. De vragen bij leesstap 4 (kritisch lezen) komen in het algemeen slechts in 3 vwo en de bovenbouw voor. Bijna elke soort vraag kun je tegenkomen als **meerkeuzevraag** of als **open vraag**. Sommige vragen gaan vooral over de **inhoud** van de tekst. Andere hebben betrekking op inhoud en **opbouw** van de tekst, of hoe de tekst in elkaar zit.

Verwijswoorden (inlas)

Dit zijn woorden die iets zeggen van andere, eerder genoemde woorden. In een tekstvraag kom je deze als volgt tegen: **Waarnaar verwijst “hen”?** (r.15).
Let hierbij op het gebruik van **aanhalingstekens** en de **regelaanduiding** , die je **beide ook in je antwoord** moet laten terugkomen!
De aanhalingstekens geven aan dat dit woord of deze woordgroep letterlijk in de tekst te vinden is en de regelaanduiding zegt precies waar. Deze is noodzakelijk om eventuele verwarring te voorkomen. Als alternatief voor aanhalingstekens worden tekstwoorden ook wel eens cursief weergegeven. Een modelantwoord is: **“hen” verwijst naar “de mensen die zich hebben aangemeld”** (r.13). Een verwijswoord kan slaan op een woord, een zinsgedeelte of zelfs een hele zin. In het algemeen zijn verwijswoorden:

- persoonlijk en bezittelijke voornaamwoorden 3de persoon (e.v. en m.v.);
- aanwijzende voornaamwoorden;
- betrekkelijke voornaamwoorden.

(Zie ROUTEPLANNER 1)

Tip: Je kunt bij een verwijswoord altijd een vraag stellen. Bv. *zij* (wie?); *het* (wat?); *deze* (welke?) etc.

Vervangers (inlas)
Voorbeeld: *We hebben onze hushuppy een spuitje laten geven.*

Om niet steeds in herhaling te vallen, kiest een schrijver in het vervolg van de tekst voor bijvoorbeeld *onze hushuppy* vervangers, zoals *de hond, hij, het arme beest, het dier* en dergelijke. Tenzij een leraar er bewust voor kiest, worden zelden vragen over vervangers gesteld.

Alinea’s (inlas)
Een alinea bestaat in principe uit een kern of **kernzin gevolgd door** een toelichting door middel van **voorbeelden, een verklaring of argumenten**. De kernzin is óf een feitelijke uitspraak óf een bewering (=subjectieve uitspraak / mening / standpunt). Soms, bijvoorbeeld aan het einde van een tekst(deel), kan een kernzin ook juist aan het einde van de alinea voorkomen, bijvoorbeeld als conclusie. Een tekst moet samenhang vertonen. Daartoe moeten de kernzinnen van verschillende alinea’s aansluiten op elkaar zodat ook blijkt wat het **bouwplan** is, of de bouwplannen zijn. (Zie ROUTEPLANNER 3.)

Citeren (inlas)
Dit is een zin, woordgroep, of tekstgedeelte letterlijk overnemen. Het citaat zet je tussen aanhalingstekens (“...” of ‘...’) en je noemt de regels van herkomst. Als een citaat langer is, kun je volstaan met de eerste twee en laatste twee woorden van het tekstgedeelte. Voorbeeld:
“leuk voor ... vrije zondag.” (r. 11-14)

“Gebruik maximaal ... woorden”
Je antwoord mag in dit geval wel korter zijn dan het aangegeven aantal woorden maar als je het langer maakt, kost het je punten.

“Zeg met eigen woorden”
Deze aanwijzing betekent dat je **niet** mag citeren. Regelaanduiding is hierbij dus overbodig. Je moet je antwoord zelf formuleren, hetgeen betekent dat je een zin of tekstgedeelte gewoon op een andere manier moet zeggen. Daarbij mag je overigens wel een enkel belangrijk woord overnemen, maar toch niet veel meer.

Intensief lezen

Opzoekvragen

De *antwoorden* op deze vragen zijn *bijna altijd letterlijk in de tekst* te vinden. Bij de vraag wordt altijd de regel of de alinea genoemd die je moet teruglezen. Vaak draaien opzoekvragen om *verwijswoorden*. Let er op dat een enkel woord kan verwijzen naar een ander woord, een zinsgedeelte of zelfs een hele zin. Soms moet je hier ook *citeren*. Voorbeelden:

- “Nadat de Amerikanen in ‘44 waren binnengetrokken, kwamen er nieuwe artikelen op de markt.”* (r. 46) *Noem drie van deze artikelen.*
- “Ze kregen een reprimande, omdat er geen getuigen bij de verbranding waren geweest.”* (r. 22) *Citeer het zinsgedeelte waaruit blijkt wat er verbrand werd.*
- “Veel gemeenten hadden op eigen houtje gehandeld”* (r.74). *Wat hadden deze gemeenten zelf al gedaan?*
- Waar is “CTS”* (r.42) *een afkorting van?*
- Waarnaar verwijst “zij”* (r.64) ?
 - Waarnaar verwijst “deze”* (r.107) ?

Afleidvragen

Afleidvragen zijn ook opzoekvragen. Maar bij deze vragen is het *antwoord niet letterlijk in de tekst* te vinden. Deze vragen zijn vaak meerkeuze maar soms moet je het antwoord ook zelf beredeneren en met eigen woorden formuleren. Daarbij wordt meestal een maximum gesteld. Voorbeelden:

- “De honderdste verjaardag van de strip zal in 1999 dan ook uitbundig gevierd worden in België.”* (r.56) *Wat zijn daarvoor de redenen, gelet op de tweede alinea?*
- Hoe zal volgens alinea 14 de volgende strip eruit zien?*
- “Strips zijn uitgegroeid tot een wapen in de strijd om de gunst van de krantenlezer.”* (r. 64-65) *Wat valt hieruit af te leiden?*
- Men rekent op veel interesse voor het millennium vanuit België.* *Leg in eigen woorden uit wat daar de reden van is.* *Gebruik gegevens van alinea 16. (Max. 25 woorden.)*

Betekenisvragen
Er wordt gevraagd naar de betekenis van een enkel **woord**, een **zinsgedeelte** of een hele **zin**, zoals dat/die in **de tekst** voorkomt. Door middel van aanhalingstekens (“...” of ‘...’) en regelaanduiding wordt verwezen naar de tekst. Soms kun je de betekenis van zo’n woord of zin(sgedeelte) afleiden uit de rest van de tekst. Zoek het gevraagde woord of zinsgedeelte op in de tekst en bepaal wat er **volgens de tekst** mee bedoeld wordt. Voorbeelden:

- “Samenscholingen van potduikers en bakvissen zijn van alle tijden en alle plaatsen op de wereld.”* (r. 3) *Zeg met eigen woorden wat met deze zin wordt bedoeld. (Gebruik maximaal 15 woorden.)*
- Waarom noemt dr. Kulte de bankjes van het stadspark “bedrieglijk voor bakvissen”* (r. 20-21) ? *(Gebruik maximaal 10 woorden.)*
- Welke van de volgende uitspraken komt overeen met de woordgroep “weinig sociale cohesie”* (r.28)? (>> meerkeuzevraag.)
- “Een enkele keer lukt het hun ogenschijnlijk zich te onttrekken.”* (r. 33-34) *Wat wordt bedoeld met “ogenschijnlijk”?* (>> Dit kan zowel een meerkeuze- als een open vraag zijn.)

STAP 4: Kritisch lezen

Feiten en meningen
Feiten zijn *objectief*, dat wil zeggen ze zijn voor iedereen wáár en controleerbaar. Je komt feiten tegen als *feitelijke uitspraken* of cijfermatige *gegevens*. Iemand vraagt: “Hoe warm is het hier?” Het antwoord luidt: “Vierentwintig graden.” Dit antwoord is een *feitelijke uitspraak*, controleerbaar immers met een thermometer. Stel het antwoord is: “Veel te warm!” Dit is niet objectief controleerbaar want wat voor de één warm is kan voor de ander nog koud zijn. Dit antwoord is dus een oordelende uitspraak, ofwel een mening. In een zuiver *informatieve tekst* verwacht je uitsluitend feiten. In praktijk komen puur informatieve teksten niet zoveel voor, maar voorbeelden zijn gids- en instructieteksten, nieuwsberichten en teksten waarin men resultaten van een onderzoek bespreekt. **Meningen** zijn *subjectief*. Je presenteert meningen in *stellingen, beweringen of standpunten*. Zulke stellingen zijn *oordelende uitspraken* en daarom nooit 100% voor iedereen waar. Ze moeten *geloofwaardig* worden gemaakt *door argumenten*. Teksten waarin meningen toegelicht, verklaard of onderbouwd worden, noemt men *overtuigende teksten*. Sommige sprekers of schrijvers kunnen hun stellingen echter zó overtuigend of geloofwaardig presenteren, dat zij sterk lijken op feiten. Hierop moet je als kijker, luisteraar of lezer altijd bedacht zijn. Je moet indien nodig *dus tussen de regels* kunnen luisteren of *lezen*. Enige kennis van soorten argumenten (juiste én foute) is vereist om *kritisch* te kunnen *luisteren of lezen*, maar bekijk eerst eens de volgende krantenberichten over hetzelfde voorval.

Objectief	Subjectief
KRAAKPAND ONTRUIMD Vanmorgen om zes uur heeft de politie een aanval uitgevoerd op het kraakpand aan de Achtergracht nummer 56. De zeven aanwezige krakers werden uit het pand gezet. Bij deze actie heeft de politie de wapenstok gebruikt. Twee krakers raakten licht gewond.	ONTRUIMING PRIMA VERLOPEN Hedenmorgen om zes uur heeft de politie een aanval uitgevoerd op het kraakpand aan de Achtergracht, nummer 56. De krakers werden volkomen verrast. Ze riepen bedigingen naar de politie en weigerden het pand goedschiks te verlaten. Zodoende was de politie genoodzaakt van de wapenstok gebruik te maken. Ernstige persoonlijke ongelukken hebben zich niet voorgedaan. Commissaris Brinkers noemde de ontruiming ‘een zeer geslaagde actie’.

Het woord ‘prima’ in de titel van de rechter tekst sluit meteen al een oordeel in. Wat voor de één prima is, kan voor de ander echter heel beroerd zijn. Verder worden wat *bijzaken* erbij gehaald (verraste krakers, bedigingen, niet goedschiks), die ten eerste niet ter zake zijn, ten tweede niet controleerbaar, ten derde het handelen van de politie helpen goedpraten en, nog erger, buitengewoon *suggestief* zijn. Met andere woorden, de mening of het vooroordeel van de berichtgever wordt je ongevraagd opgedrongen. Dit is, zéker in berichtgeving, onverkwikkelijk. Als je verder de ene partij citeert (‘zeer geslaagde actie’), moet je ook de andere kant aan het woord laten. Samenvattend: De **informatiewaarde** vind je in de linkertekst; rechts voegt daar niets aan toe. De **teksttoon** is rechts niet zuiver, want hij is suggestief (=beïnvloedend).

Kritisch lezen (vervolg)			
Standpunten en argumenten			
Bekijk eerst de schema’s.			
Standpunten (= beweringen; stellingen)	Argumenten op basis van ...	Misleidende argumenten (= drogredenen)	
Subjectief	Zakelijk Moreel Emotioneel	Feiten(selectie) Eigenschap Gedrag Oorzaak-gevolg Doel-middel Voor-/nadelen Vergelijking Voorbeeld Autoriteit	Te eenzijdige feitenselectie Cirkelredenering Persoonlijke aanval Verkeerde oorzaak-gevolgrelatie Standpunt verdraaien Ontduiken van de bewijslast Verkeerde vergelijking Overhaaste generalisatie Verkeerde autoriteit Bespelen van het publiek

Andere woorden voor **standpunt** zijn bewering, stelling, uitspraak. Een standpunt verkondigen zonder duidelijk te maken waarom je iets vindt, heeft geen waarde. Standpunten zijn **altijd** persoonlijk en daarom per definitie **subjectief**, ook al lijken ze helemaal waar. Verder kan een standpunt zakelijk van aard zijn, d.w.z. nuchter, zonder oordeel of emotie, niet persoonlijk. Een **zakelijk** standpunt zal vergezeld gaan van zo feitelijk mogelijke beschrijvende argumenten. Een **moreel** standpunt is oordelend, d.w.z. afkeurend of goedkeurend. Dan is iemand ‘het’ er niet of wel mee eens. Een **emotioneel** standpunt komt vanuit iemands gevoelservaring tot stand. Dan vindt iemand ‘het’ heel erg, of heel mooi.

Standpunten	Argumenten op basis van ...	Drogredenen
	Feiten: Het verloor 30% van de wedstrijden. eigenschap: Het elftal had ook te weinig scorend vermogen. Gedrag: Er waren nogal wat spelers met een slappe instelling. Oorzaak/gevolg: Men had verkeerd ingekocht. Doel/middel: Om te presteren moet je wel over de juiste spelers beschikken. Voor-/nadelen: Dat heeft financiële gevolgen, maar er kan nu wel ‘gebouwd’ worden. Vergelijking: Het was de laatste jaren nooit zo laag geëindigd. Voorbeeld: Vooral de wedstrijd tegen Feijenoord liet dat zien. Autoriteit: Johan Cruyff zegt dat ook.	Onvolledige feitenkeuze: Er werd ook nog tegen Fortuna verloren. Cirkelredenering: Het was eigenlijk maar niks. Persoonlijke aanval: Ze hadden die mannetjes allemaal eens een schop onder de kont moeten geven. Foute oorzaak-gevolgreden: Ze hadden niet naar de beurs moeten gaan. Standpunt verdraaien: De aandeelhouders raken op zo’n manier zwaar gedupeerd. Ontduiken van de bewijslast: Dat staat in ieder geval als een paal boven water. Verkeerde vergelijking: Marathon-schaatsers werken harder voor minder geld. Overhaaste generalisatie: Profvoetballers zijn verwende gasten. Verkeerde autoriteit: Onze leraar zegt dat ook. Bespelen van het publiek: Hoe kunnen de mensen aan zoiets hun goede geld uitgeven !
Zakelijk: Ajax speelde niet best in het jubileumjaar.		
Moreel: Voor de hoeveelheid geld die in de club omgaan, speelde Ajax ondermaats in het jubileumjaar.		
Emotioneel: Waardeloos zoals Ajax in haar jubileumjaar speelde !		

Argumentatietypen kunnen elkaar soms overlappen. Ook kun je nog veel meer argumenten bij een dergelijk standpunt bedenken (Voorbeeld: *Een ervaren speler als Janssen kan de ploeg bepaald niet op sleeptouw nemen.* - Oorzaak/gevolg of persoonlijke aanval?). De toepassing en opeenvolging van argumenten geven structuur aan een tekst, dus welk **bouwplan** (of welke bouwplannen) gehanteerd wordt.

Feiten beschrijvende tekst	
Gedragsargumenten wijzen in principe op een probleemstructuur	Let hierbij tevens op signaalwoorden . Een woordje als <i>daardoor</i> zet je op het spoor van een oorzaak, <i>om (te)</i> duidt op een maatregelredenatie enz.
Oorzaken & gevolgen vergelijkings- of evaluatiestructuur	
Vergelijkingsargumenten maatregelstructuur	
Voor- en nadelen ...			
Doel-middelargumenten ...			

Een probleem blijft de **betrouwbaarheid** of geloofwaardigheid van argumenten. Bij elk argument kun je een tegenargument verwachten. Zelfs feiten kunnen voor verwarring zorgen. Een rechter, bijvoorbeeld, krijgt twee partijen voor zich. Beide hebben iets te bewijzen en zullen daartoe zoveel mogelijk feiten aandragen. Toch zal de ene partijen een heel ander feitencomplex te berde brengen dan de andere. De *belangen* verschillen en daarmee *de feitenkeuze*. De rechter moet alle feiten op geldigheid en relevantie ‘wegen’. En dan nog zal de ene rechter tot een ander oordeel komen dan de ander.

Informatie is meestal **gekleurd** doordat feiten wegelaten of zelfs onjuist zijn, doordat hetzij argumenten vóór hetzij tegen worden ‘vergeten’ of juist benadrukt, of doordat beweringen, standpunten en argumenten met een ***toon*** worden gepresenteerd. Een schrijver kan zijn stellingen ook met *ironie* (milde spot) of *sarcasme* (scherpe spot) brengen. In het geval van Ajax (vorige bladzijde) oppert iemand het volgende: ‘Een geluk nog maar dat oudjes zoals Winter en Verlaat zo hartverwarmend voorop gingen in de strijd.’ Je eigen ervaring zegt je dan dat dit omgekeerd is aan de feitelijke waarheid. Dit is een vorm van ironie (het tegenovergestelde zeggen van wat je bedoelt), die tevens tamelijk kwetsend kan overkomen (sarcasme). Als argument val je zo al gauw in de categorie drogredenen (persoonlijk aanval). Maar ironie is wel een vorm van *humor*.

Bij teksten, en dus argumenten, bestaan er vier **niveaus van begrijpen**, die grofweg aansluiten bij de 4 leesstappen:

- letterlijk;
- de tekststructuur doorzien (het bouwplan ofwel verbanden tussen alinea’s);
- interpreteren (De context of de herkomst en aanleiding van de tekst doorzien. De betekenis van de tekst in een ruimer, buitentekstueel verband vaststellen);
- beoordelen (geloofwaardigheid van uitspraken, feiten en meningen, de teksttoon en de voorkeuren en ‘kleur’ van de schrijver en de bron bepalen).

Dit laatste, het kennen van de schrijver en de bron kan essentieel zijn. *De Telegraaf* heeft bijvoorbeeld een conservatieve (=behoudende) ofwel rechtse kijk op het dagelijks nieuws, *de Volkskrant* een progressieve (=vooruitstrevende, veranderingsgezinde) ofwel linkse kijk. Journalisten moeten de *kleur* van hun krant laten meespreken in de keuze van hun onderwerpen, de inhoud van hun artikelen, de accenten die zij leggen enzovoort. Je moet hier als lezer alert op zijn ten einde objectiviteit van subjectiviteit te kunnen schiften, maar je moet ook niet vooraf al overdrijven. Toch?

een oeuvre een pay-off een immer een portret een po : een programmablad een apt een reclamespot een r sgedicht een slagzin een s een spraakwerval een : visiefilm een testimonial en trouwkaart een twitter-fee rma een visie een voetno erpakking een wandelrou illes | voor alles een tekst